

STRATEJİK İSTİHBARAT OLGUSUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ, UNSURLARI VE TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARI AÇISINDAN ROLÜ VE ÖNEMİ

Theoretical Framework of the Strategic Intelligence Concept and Its Role and Significance with Respect to Counter-Terrorism Policies

Ertan BEŞE*

Merve SEREN**

Özet

Bu makale, 'stratejik istihbarat' olgusunu kavramsal ve teorik çerçevede ele almakta, uygulama alanlarına ve unsurlarına değinmektedir. Türkiye'de genelde taktik ve operasyonel boyutlarıyla ele alınan istihbarat çalışmalarının önemli bir boyutunu da, aslında stratejik amaçlara dönük, analitik ve multidisipliner nitelikte bilgi toplama faaliyetlerinin oluşturması gerektirmektedir. Dolayısıyla makalenin temel amaçlarından birisi, stratejik istihbaratın günümüzde kazanmış olduğu anlam ve önem çerçevesinde, ülke güvenliğinin içsel ve dışsal boyutlarıyla sağlanmasındaki yerine işaret etmektir. Bu bağlamda ülke güvenliğini tehdit eden mevcut ya da muhtemel tehditlerin algılanması, terörizm ya da benzeri siyasal şiddet hareketlerinden kaynaklanan kronikleşmiş güvenlik sorunlarının çözümlenmesi açısından önleyici ya da çözüme dönük politikaların geliştirilmesinde stratejik istihbaratın önemine ilişkin ipuçları yakalanmaya çalışılmıştır. Bu amaca paralel olarak, bu makalede ayrıca, stratejik istihbarat çalışmalarının terörizmle mücadelede etkili ve gerçekçi politikaların oluşturulmasına sağlayacağı katkıya yer verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Stratejik İstihbarat, Terörizm, Terörizmle Mücadele.

* Doç. Dr., Polis Akademisi Öğretim Üyesi, ertanbese@hotmail.com

** Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi, merve-seren@hotmail.com.

Abstract

This paper analyzes the concept of strategic intelligence within a conceptual and theoretical framework and explains the areas of its application as well as its elements. In Turkey, a majority of intelligence related studies focuses on the tactical and operational aspects of it. However, a significant portion of such studies needs to be composed of analytic and multi-disciplinary data collection directed towards strategic purposes. Therefore, one of the major aims of the paper points to the place of strategic intelligence in terms of internal and external state security with respect to the current importance and the meaning of strategic intelligence. In this regard, suggestions and clues related with the significance of strategic intelligence have been tried to be found out in areas such as perceiving the existing or possible threats to national security and developing policies that will solve or prevent the chronic security problems stemming from terrorism or similar acts of political violence. In line with stated purposes, this article also helps understand how contributive strategic intelligence operations can be in combating terrorism and developing realistic policies in such aspects.

Key Words: Intelligence, Strategic Intelligence, Terrorism, Combating Terrorism.

Giriş

‘İstihbarat’, yapılan farklı kavramsal tanımlamalar bir araya getirildiğinde öne çıkan amaçlar ve araçlar bakımından genellikle belirli bir olgu karşısında onu tanıma, açığa çıkarma, anlama ve yapılması gerekenlere ilişkin olarak planlama, karar verme, önleme, harekete geçme, strateji geliştirme, politika üretme ve benzeri amaçlara yönelik olarak özel araçlar ya da metodoloji ile bilgi toplama ve yine kendine özgü yöntemlerle bu bilgiyi analiz etme, değerlendirme ve eyleme dönüştürme faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (Akad, 2011:117; Özdağ, 2008:27; Köseli, 2011:7). İstihbarat, uygulama alanı, kullandığı yöntemler ve amacına bağlı olarak taktiksel, operasyonel ve stratejik niteliklere sahiptir.

İstihbarat, uygulama alanı, kullandığı yöntemler ve amacına bağlı olarak taktiksel, operasyonel ve stratejik niteliklere sahiptir. Nitekim

devletlerin terörizmle mücadelede başarısını belirleyen faktörlerin en önemlilerinden birisi de taktiksel, operasyonel ve stratejik istihbarat olgusunu ne ölçüde etkin kullanabildikleridir. Çünkü terörizmle mücadele, kendisi bizzat bir tür strateji olan ve bu stratejiyi taktik yöntemlerle aşamalı bir biçimde uygulamayı amaçlayan terörizm olgusunu ortadan kaldırmayı ya da en azından kontrol altına alarak zararlarını asgari düzeyde tutmayı amaçlar. Bu da etkin bir istihbarat kullanımına bağlıdır.

Terörizm, bir siyasal şiddet türü olarak, farklı örgütlenme ve eylem biçimleriyle ‘asimetrik savaş’ niteliği taşır. ‘Asimetrik savaş’ kavramı, günümüzde güçleri, kaynakları ve bazen de stratejileri ve taktikleri farklı olan ülkeler, gruplar ya da farklı güçler arasındaki savaşlar için kullanılmaktadır (Akad, 2011:29). Terörizmin asimetrik niteliği, teröristlere eylemsellik anlamında zamanı ve mekânı belirleme, hızlı karar verme ya da hareket etme ve benzeri bakımlardan belirli taktik avantajlar sağlar. Ayrıca, her türlü faktörü istismar etme ve kullanma, kural tanımama, zafiyetlerden yararlanma gibi hususlar da terör örgütlerine stratejik anlamda belirli olanaklar sunar. Asimetrik savaşın terör örgütlerine sağlamış olduğu bu tür olanaklar, devletlerin terörizm ve uygulayıcısı olan terör örgütlerine karşı mücadelelerini güçleştiren en önemli faktörlerdir.

Dolayısıyla, devletlerin terörizmle mücadelelerinde başarılı olabilmeleri için en etkili araçların başında aktif, koordineli ve eş zamanlı bir taktik istihbarat kullanımı gelmektedir. Terör eylemlerinin önlenmesi ve teröristlerin elimine edilmesinde çok gerekli olan taktik istihbarat, terörizm sorununun tamamen ortadan kaldırılmasında yeterli olamamakta, daha ziyade kısa vadeli güvenlik önlemlerine imkân sağlamaktadır. Terörizm sorununa uzun vadeli ve kalıcı çözümlerin üretilmesi ise; devletlerin terör hareketlerine sebep olan faktörler, terör eylemlerini uygulayanlar, destekleyenler ve terörle mücadele eden devletin imkânlarını ele alan analizler ve öngörülere dayalı stratejik nitelikte istihbarat üretebilme ve kullanabilme kapasitesine bağlı olmaktadır.

Bu nedenle, terörizmle mücadelede bir araç olarak kullanıldığında istihbarat; terörizme karşı ulusal ve uluslararası düzeyde etkili bir mücadele geliştirebilmek amacıyla karar alıcıların ve uygulayıcıların

gerekli strateji ve politikaları belirlemek adına mümkün olan en doğru kararları verebilmelerini sağlamak için üretilir. Bu bağlamda üretilen istihbarat, terör örgütlerinin imkân ve yetenekleri ile güçlü, zayıf ve hassas yanlarını, hedeflerini, politika ve stratejilerini tespit ederek, derinlemesine analiz etmeyi amaçlar.

Stratejik boyutlarıyla ele alındığında ‘istihbarat’ olgusu, daha geniş bir kapsamda farklı istihbarat konu ve kaynaklarının birbirine entegre edilerek, eklenmiş bilgilerin hizmete sunulmasını gerektirmekte, böylece ‘stratejik istihbarat’ konusu gündeme gelmektedir.

Dolayısıyla bu makalede, ‘istihbarat’ kavram ve olgusunun çoğunlukla operasyonel ve taktik boyutlarıyla algılandığı ve öne çıktığı ülkemizde, ‘stratejik istihbarat’ olgusunun artan önemi kaleme alınmış, özellikle de kavramın terörizmle mücadelede ulusal politikaların belirlenmesinde ne kadar kilit bir role sahip olduğu irdelenmiştir.

1. ‘Stratejik İstihbarat’ Kavramı

‘Strateji’ kavramı, etimolojik farklılık göstermekle birlikte, özünde geleceğe dönük faaliyet ve beklentileri ifade eder. Nitekim bir tanıma göre ‘strateji’, “istenilen hedefin elde edilebilmesi için yapılacak işlemlerin ve eylemlerin ana yönünü belirleyen ve bunların koordinasyonunu sağlayan kapsamlı karar ve planlama çabasıdır” (Akad, 2011:192).

Bazı açıklamalara göre ise kavramın etimolojisi, eski Yunancaya dayanmakta ve ‘yönetmek’ ve ‘yön vermek’ anlamına gelmektedir (Akdoğan, 2007:449). Kavramın daha eski ve yaygın anlamı, askeri ve siyasi kullanım alanıyla ilgilidir. Bu yönüyle strateji, “bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsediği politikalarına destek sağlamak amacıyla siyasi, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011).

Stratejinin başarıya ulaşmasının en önemli koşullarının başında doğru bilgiye dayanması, şartların iyi analiz edilmesi, gerçekçi ve uygulanabilir olması gelmektedir. Stratejiye kaynaklık eden bilginin nitelikleri yanında, diğer önemli bir unsur da hedeflerle araçlar ve olanaklar arasındaki dengenin doğru kurulmasıdır. Bir başka şekilde

ifade dersek; hedefler ve bunları elde etmek için izlenecek yollar gerçekçi olmalıdır (Akad, 2011:193).

Stratejik hedeflere ulaşmada başarı, amaca uygun izlenecek yollarla (aksiyon) stratejik hedefe ulaşmayı sağlayacak politika, eylem ve araçlara (taktik) bağlıdır. Doğru bilgiye dayanarak geleceğe ilişkin gerçekçi öngörülerde bulunabilmek, imkân ve riskleri tahmin etmek ve olayları önceden kestirebilmek için sosyal bilimlerin ve teknolojinin sunmuş olduğu imkânlarla bilgi toplamak gerekmektedir. Bu bilgileri analiz etmek suretiyle geleceğe yönelik kararlar alma ihtiyacı, bir anlamda ‘strateji’ ve ‘istihbarat’ın kesiştiği bir alanı, ‘stratejik istihbarat’ olgusunu ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede stratejik istihbaratın temel fonksiyonunun, geleceğe dair uyarılar yaparak izlenecek politikaların üzerine tesis edilebileceği bilgi, değerlendirme, analiz ve öngörüğü sağlamak olduğu söylenebilir.

Don McDowell tarafından yapılan bir tanımlamaya göre stratejik istihbarat; “[p]olitika ve stratejileri belirlemek ve geliştirmek üzere karar alıcı, planlayıcı ve uygulayıcılara yardımcı olmak için tehdit, risk ve fırsatları ortaya koymak amacıyla herhangi bir konuda derinlemesine ve detaylı bir biçimde yapılan özel bir araştırma yöntemidir” (McDowell, 2009:5).

Diğer bir tanımlamaya göre ise stratejik istihbarat, “[b]ir devlet için gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatları, tehditleri araştırıp tespit ederek ve öngörerek, karar alıcıların önüne olabilecekler ile ilgili seçenekler koyarak, onların siyaset üretme sürecini daha doğru bir zemine çekmek amacı ile yapılan istihbarat türüdür” (Özdağ, 2008:146).

2. ‘Stratejik İstihbarat’ın Kurumsallaşması ve Sherman Kent

‘Stratejik istihbarat’ın ilk kuramcılarının ve yönetsel kurucularının başında ‘Stratejik İstihbarat’ kitabıyla¹ ünlü Sherman Kent gelmektedir (Özdağ, 2008:145; Köseli, 2011:18; Hedley, 2008:25). Stratejik istihbarat, her ne kadar eski Çin (özellikle M. Ö. 500’lü yıllarda yaşamış olan Çinli general Sun Tzu’nun ‘Savaş Sanatı’ adlı kitabında is-

---

¹ Kent, Sherman, Stratejik İstihbarat, ASAM Yayınları, 2003, Ankara

tişharat ve önemine yer verdiğini de göz önünde tutarsak), Mısır, Hint ve Pers İmparatorluklarında da farklı doktrinsel kavramsallaştırmalar çerçevesinde uygulanmış olsa da (Özdağ,2008:43) Kent, 1940'lı yıllarda modern anlamda stratejik istihbaratın temellerini atmış ve bilimsel bir disiplin haline gelmesinde çok önemli katkılarda bulunmuştur.

Sherman Kent, yaptığı analiz ve çalışmalarla istihbaratın teorik alt yapısını oluşturmuş ve bir bilim dalı olmasını sağlamıştır. Kent, 1967 yılında CIA'deki (Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı) görevinden emekli olana kadar teşkilatın misyon ve vizyonun belirlenmesinde, istihbarat analizi ve metodolojisinin gelişmesinde öncü rolü üstlenmiştir (Davis, 2002; CIA, 2011a).

Kent'in istihbarat topluluğuna en büyük katkısı, resmi ve analitik nitelikte bir mesleki beceri ve metod geliştirmesiydi. Kent, istihbarat analizinin konu ile ilgili, özenli ve kavrayıcı olması gerektiğini vurguladı (CIA, 2011a).

Kent'in istihbarat dünyası ve uygulamalarına en dikkate değer katkısı, bu sektörde istihbaratın toplanması ve kullanılması kadar ehemmiyetli olması gereken analiz çalışmalarının önemini ortaya koymasındır (CIA, 2011a).

Böylece istihbarat analistleri düşünen, mantıksal ve bilimsel metodu birleştirip uygulayan kişiler olarak istihbarat dünyasında geçmişte olduğundan daha fazla ilgi görmeye başlamışlardır. O'na göre istihbarat teknolojisi ve gizli bilgi toplama teknikleri önemli olmakla birlikte, politika üreticilerin karşı karşıya oldukları karmaşık ulusal güvenlik sorunlarına ilişkin "düşünceye dayalı bir analiz" daha üstündür (Davis, 2003:11).

Kent'e göre analizci, belirli bir düşünce sistematiği içerisinde bilimsel metodolojiden yararlanır. Özellikle sosyal bilimler, analiziye belirli bir sistem, yöntem ve teori sunar. Stratejik istihbaratın ana temasını büyük ölçüde sosyal bilimler teşkil eder ve araştırmacıya/analiste metodolojik bir çerçeve sunar (Kent, 2003:141).

Kent, bir istihbarat literatürü enstitüsünün kurulması ve profesyonel istihbaratçılar için de bir derginin çıkartılması gerektiğine inanıyordu. Bu nedenle 1955 yılında CIA bünyesinde kurulan İstihbarat Çalışmaları Dergisi'nin oluşturulmasında yardımcı oldu ve yayın ku-

rulunun ilk başkanlığını yaptı (Ford, 1980; Davis, 2002; Dujmovic, 2005:1).

Kent, ayrıca tekrarlayan istihbarat sorunlarının incelenmesi ve emekli olmuş istihbarat uygulayıcılarının tecrübelerini belgelemek amacıyla 'İleri Seviye İstihbarat Çalışmaları Enstitüsü'nün² kurulmasını teşvik etti. Fakat Kent'in bu amacına yönelik bir Enstitü, CIA'den 1967 yılında emekli olduktan 8 yıl sonra, 1975 yılında 'İstihbarat Çalışmaları Merkezi'³ olarak kuruldu (Davis, 2002).

2000 yılında CIA tarafından kurulan İstihbarat Analiz Okulu'na ölümünden 14 yıl sonra 1986 yılında Sherman Kent'in adı verildi (Davis, 2002). CIA'nın bünyesinde kurulan 'Sherman Kent School for Intelligence Analysis' ya da diğer adıyla 'Sherman Kent Center (Sherman Kent Merkezi)', CIA Üniversitesi (CIA University- CIAU) bünyesinde çalışmakta ve kurum içindeki görevlilere ve istihbarat çalışanlarına teori, doktrin ve istihbarat analizinin pratiği hususlarında eğitim vererek profesyonelleşmelerine katkı sağlamaktadır. Merkez aynı zamanda "*The Kent Center Occasional Papers*" (Kent Merkezi Tartışma Tebliğleri) olarak bilinen raporlarıyla ABD'deki üst düzey makamlara ulusal güvenlik çıkarlarının korunması için önleyici ve stratejik bilgiler sunmaktadır (CIA, 2011b).

Kent'e göre istihbaratın üç temel unsuru vardır: Bunlar *bilgi, organizasyon ve faaliyet* (Kent, 2003:1, 51, 136). İstihbarat, belli bir tür bilgiyi elde etmek amacıyla gerçekleştirilen bir araştırma süreci sonucunda elde edilen bu bilginin ister sezgisel, ister bilinçli olsun, belirli bir zihinsel çaba ile yapılmış analizi sonucunda ortaya çıkartılan bir fenomen ya da sonuçtur. İstihbarat işi kısaca ve özü itibarıyla başarılı bir eylemin temelini oluşturmak için gerekli olan bilgiye; diğer bir ifadeyle doğru cevaba ulaşma çabasından başka bir şey değildir (Kent, 2003:IX, X, XI). Bu nedenle istihbarat bir 'faaliyet' türüdür. Bu faaliyetler, özellikle 'gözlem' ve 'araştırma' niteliğindedir.⁴

² "Institute for the Advanced Study of Intelligence"

³ The Center for the Study of Intelligence (CSI)

⁴ Detaylı bilgi için bkz. Kent, Sherman, Stratejik İstihbarat, ASAM Yayınları, 2003, Ankara, ss.136-144.

Kent'in anlayışı çerçevesi içerisinde 'stratejik istihbarat' ise, özünde bir dış politika ve ulusal güvenlik meselesi olup; "savaşta ve barışta ülkemizin dış ilişkilerinin dayandırılması gereken bilgidir" (Özdağ, 2008:146). Stratejik istihbaratın üretmesi gereken bilgi oldukça fazladır. Özellikle savaş zamanında bu işin başarılması, yani stratejik istihbarat üretimi için gerekli bilginin toplanabilmesi için on binlerce eğitilmiş kişinin bu işle görevlendirilmesi gerekir. Aynı şekilde barış zamanında da ifa edilmesi gereken görev aynı oranda zordur (Kent, 2003:X). Dolayısıyla istihbarat, söz konusu bilginin peşini kovalamakta olan, aktif kişilerin oluşturduğu fiziksel ve profesyonel bir 'organizasyon'un işidir (Kent, 2003:51,52). Özellikle stratejik istihbaratı üretme süreci, şahsi çabaların aksine zor ve dikkatli işbölümünü gerektiren bir grup çalışmasıdır. Bu grupta "uzmanlık" en önemli nokta olup; üyelerinin uzmanlığı bu grubun en önemli farklılığıdır.

Sherman Kent'e göre stratejik istihbarat, sadece bir tür bilgi toplama faaliyetinden ziyade, elde edilen bilgilerin doğru değerlendirilmesi ve kullanılmasıdır. Stratejik istihbaratta, kısaca, bilgiyi yönetmek, sentezlemek, değerlendirmek ve kullanmak esastır. Bu ise birçok bilimsel alandan yararlanmayı gerektirmektedir. Diğer bir deyişle, stratejik istihbarat faaliyetleri, disiplinler arası bir çalışmadır; yani bir tür 'akademik faaliyet'tir.⁵

3. 'Stratejik İstihbarat'ın Temel Nitelikleri

Stratejik istihbarat, büyük ölçüde açık kaynak istihbaratına dayanır. Günümüzde iletişim teknolojilerinin ve internetin devasa gelişimi açık kaynak istihbaratının önemini artırmıştır. Bu konuyla ilgili Zoe Baird ve James Barksdale (2006:53), açık kaynak istihbaratını etkin bir şekilde kullanmak üzere ilgililerin eğitilmesi ve açık kaynak bilgisinin diğer istihbarat türleri kadar ciddiye alınması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

McDowell (2009:5) ve Özdağ'ın (2008:146) yukarıda geçen tanımları da göz önünde tutulduğunda stratejik istihbarat; temel amaç, görev

---

⁵ Nitekim bu hususun önemine özel vurgu yapan Sherman Kent, istihbarat örgütlerinin hiç değilse bir nebze büyük bir üniversite fakültesine benzemeleri gerektiğini ifade etmekte ve istihbarat örgütlerinde kütüphanelerin önemine işaret etmektedir. Bkz. Kent, Sherman, Stratejik İstihbarat, ASAM Yayınları, 2003, Ankara, ss. 56-58.

ve fonksiyonu itibarıyla, ulusal ve uluslararası nitelikte doğru ve gerçekçi stratejilerin geliştirilmesine ve uygulamasına imkân sağlamak amacıyla toplanan bilgilerin işlenmesi ve analiz edilmesidir.

Stratejik istihbarat, çoğunlukla ve temelde dış istihbarat faaliyeti ve doğrudan ulusal güvenliğe yönelik tehditlere karşı gerçekleştirilen bir faaliyet olarak anlaşılabilir. Nitekim Türk Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)'nin 'stratejik istihbarat' anlayışı ve bu amaca dönük yapılanması da dışa yönelik devlet istihbaratı anlayışına dayanmaktadır. Bu duruma işaret eden Cevat Öneş,⁶ kendisiyle yapılan bir mülakatta, MİT tarafından yapılan resmi bir açıklama olmamasına rağmen, MİT bünyesinde güvenlik istihbaratı (iç istihbarat) ile stratejik istihbarat (dış istihbarat) arasındaki farklılıkları dikkate alınmaya başladığını vurgulamaktadır. Öneş, Başbakan Erdoğan'ın Mayıs 2010 tarihinde Brezilya'ya giderken "MİT'in birinci derecede ağırlıklı görevi yurtdışı istihbarattır" açıklamasının da, bütün bu yeni gelişmelerle birlikte düşünüldüğünde, stratejik İstihbaratın güçlendirilmesine önem ve öncelik veren bir iradenin oluştuğunu gösterir mahiyette olduğuna işaret ettiğini ileri sürmektedir (Harmankaya, 2011).

Öyle ki teşkilat yapısı içerisinde bir 'Stratejik İstihbarat Başkanlığı' bulunan MİT'in web sitesinin bu birimin görevlerini tanıtan sayfasında 'stratejik istihbarat' kavramı; "uluslararası sistem, onun aktörleri olan devletler ve devlet dışı yapılanmalardaki tüm gelişmeleri izlemek, analiz etmek ve sonuç çıkararak geleceğe yönelik doğruluk derecesi yüksek öngörülerde bulunmak amacıyla matuf etkin 'bilgi toplama, kıymetlendirme ve ilgili makamlara sunma' süreçlerini içeren bir faaliyetdir." şeklinde tanımlanmaktadır (MİT, 2011).

Temel hedef olarak devletler ve uluslararası sistemin aktörlerinin işaret edildiği bu tanımda stratejik istihbarat çalışmalarının "ülkenin yüksek çıkarlarına hizmet etmek üzere **dışa yönelik** bir 'toplama ve kıymetlendirme' çalışması" olduğuna özel bir vurgu yapılmaktadır. Bu nedenle bu birimin temel görevinin "Türkiye'nin yüksek çıkarlarının korunmasını ve geliştirilmesini öngören milli politikaların belir-

⁶ Milli İstihbarat Teşkilatı Emekli Müsteşar Yardımcısı.

lenmesine ve uygulanmasına esas teşkil edecek stratejik istihbaratı üretmek” olduğu belirtilmektedir (MİT, 2011).

Stratejik istihbarat, temelde biyografi, coğrafya, ulaştırma, ordu, ekonomi, siyaset, sosyal, moral, bilim ve teknoloji gibi faaliyet alanlarını kapsar (Kent, 2003:25-29; Özdağ, 2008:149). Bu nedenle stratejik istihbarat, ulusal seviyede karar alma yetkisine sahip olan karar alıcılar ve bu kararların oluşma sürecine doğrudan katkıda bulunan şahıs ve kurumlar için üretilir. Bu şekilde stratejik istihbarat politikacılara ve karar alıcılara, delil ve analize dayanan bir düşünce ve çalışma tarzına sahip olma imkânı sağlar. Bu da bir anlamda ulusal politikaların oluşturulmasında istihbarat ile siyasal sistem arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

McDowell’in tanımında (2009:5) görüldüğü gibi, özellikle stratejik istihbaratın üretilmesi sürecinde iki taraf söz konusu olmaktadır: Bunlar; (1) istihbaratı talep eden ve esasında kullanacak olan ve (2) istihbaratı üretecek olandır.

Stratejik istihbaratı talep edenler ya da diğer bir tabirle ürünün tüketicileri veya müşterileri, karar alıcılar ve politika üreticilerdir. Bunlar da kendi aralarında ‘clients’ ve ‘customers’ olarak iki ayrı kategoride ele alınmaktadır. İngilizcede ‘client’ kelimesi ‘alıcı’ ya da ‘müvekkil’ anlamında kullanılırken; ‘customer’ kavramı daha ziyade ‘müşteri’ anlamında kullanılmaktadır. McDowell’in istihbarat terminolojisinde ise ‘client’ kavramı, stratejik istihbarata konu olan analizi ilgili kurum ya da birime sipariş eden ve dolayısıyla bu çalışmada ana hissesi olan taraftır. ‘Customer’ ifadesi ise, çalışma sonucunda herhangi bir payı olup olmasına bağlı olmaksızın elde edilen istihbarat analizini okuyan kişidir (Oleson, 2009:27).

Bir İngiliz istihbarat uzmanı olan Michael Herman’ın (Herman’dan akt. Özdağ, 2008:21) tespitiyle istihbarat, rasyonaliteyi temsil eder ve bu nedenle akıl ve bilimsel yöneme dayanır. Bu çerçevede stratejik istihbarat; bir ülkenin siyasal, ekonomik ve psikolojik nitelikteki milli güç unsurlarını mümkün olan en iyi biçimde kullanmayı amaçlayan bir istihbarat çeşididir. Bu çerçevede stratejik istihbarat, bir devletin milli menfaatini sağlamak ve milli hedeflerini elde etmek için kullanabileceği siyasi, ekonomik, askeri, coğrafi, demografik, psiko-sosyal, kültürel, bilimsel ve teknolojik nitelikteki güç kaynaklarının toplama-

mından oluşan ‘milli güç’ (MGK, 2011) unsurlarından birisini orta ve uzun vadeli bir perspektiften, stratejik değeri açısından tespit etmek amacıyla yapılan bir analiz çalışmasıdır.

Aslında Don McDowell’in yukarıda yer alan tanımında da (2009:5) vurgulandığı gibi, stratejik istihbarat çalışması özünde özel bir araştırma ve analiz yöntemidir. Literatürde ‘stratejik istihbarat’ olarak tanımlanan modelin geleneksel istihbarat algısının ötesinde geniş kapsamlı bilimsel bir disiplin olduğunun altını çizmek gerekir. Dolayısıyla stratejik istihbarat analizi, taktik ya da operasyonel istihbarattan farklıdır ya da onu tamamlayıcı niteliktedir. Zira taktik ve operasyonel istihbarat, belirli hedef ve bireylere odaklanır ve operasyonel birimlerin günlük yürütülen operasyon ve faaliyetlerine destek sağlar. Stratejik istihbarat ise, sorunun kaynaklandığı yapıya, amaca ve problemin tabiatına odaklanarak daha çok resmin bütününe bakmaya çalışır ve hemen sonuca ulaşmayı hedefleyen taktik istihbarattan farklı olarak zaman içinde gelişerek, uzun vadeli çözümler sunmayı amaçlar (McDowell, 2009:21).

Bu nedenle istihbarat teşkilatlarında stratejik istihbarat yapmakla görevli, operasyonel ve taktik istihbarattan sorumlu diğer birimlerden ayrı ve bağımsız araştırma ve analiz ünitelerinin bulunması gerekmektedir. Bunun en önemli nedeni, taktik ve operasyonel nitelikteki istihbarat birimlerine uzun süreçleri gerektiren stratejik istihbarat üretimi görevini yüklememektir. Diğer bir neden ise, stratejik istihbarat çalışmalarının daha bağımsız ve farklı nitelikte bir yapılanmayı gerektirmesidir (McDowell, 2009:65,69).

Burada stratejik istihbarat üretme sürecinde analize konu olacak istihbarat bilgilerini toplayan kişiler ve bunları stratejik anlamda değerlendirecek analistler olmak üzere, iki ana aktör öne çıkmaktadır. Analistler ve analize esas teşkil edecek istihbarat verilerini toplayacak kişiler arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiği konusu, stratejik istihbarat analizlerinin doğruluk ve etkinliğini belirleyici niteliktedir (McDowell, 2009:195,210).

Stratejik istihbarat analizcilerinin istihbarat toplayıcılarının elde ettikleri verilere hangi yöntemlerle ulaştıkları, gözlemlerini ne şekilde kaydettikleri gibi hususlarla birlikte, bu verilerin stratejik analiz için elverişli olup olmadığını bilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle stratejik

istihbarat analizcilerinin açık kaynakların yanı sıra analizleri için uygun nitelikte doğru, güvenilir eksiksiz verileri de istihbarat toplayıcılardan talep etmeleri gerekmektedir. Analizci, stratejik analiz sürecinin tamamına hâkim olmalı, analizi talep eden ya da politikaya dönüştürecek olan kurumla sıkı bir ilişki içerisinde bulunmalıdır (Oleson, 2009:28-29).

Sonuç olarak stratejik istihbarat, aslında multidisipliner ya da interdisipliner bir metodolojik yaklaşımla bugünü anlamak ve geleceği tahmin etmek için yapılan bilimsel bir çalışmadır. Dolayısıyla stratejik istihbaratın geçmişi anlama, güncel durumları tam olarak algılayabilme ve geleceği tahmin edebilme görevi vardır (Köseli, 2009:22).

‘Stratejik istihbarat’ kavramına ilişkin yukarıda yer alan bilgi ve açıklamalar çerçevesinde bu olgunun temel amaç ve hedeflerini aşağıdaki şekilde tespit edebiliriz.

4. ‘Stratejik İstihbarat’ın Amaç ve Hedefleri

Tanım, görev ve fonksiyonları çerçevesinde stratejik istihbaratın belirli amaç ve hedefleri vardır. Bu çerçevede stratejik istihbarat açısından aşağıdaki hususları tespit etmek mümkündür:

Stratejik istihbarat, belirli bir faaliyet alanında, örneğin siyasi, askeri ya da ekonomi alanlarında, genel gidişat ve eğilimleri anlamaya çalışma, şimdiye ve geleceğe ilişkin öngörülerde bulunma, riskleri algılama ve fırsatları değerlendirmeyi gerektirir.

Stratejik istihbaratın temel amaç ve hedeflerinden birisi de gelecek için arzulanan durumun gerçekleşmesi için bütün aktörlerin eşgüdüm içinde hareket etmelerini ve pozisyon almalarını sağlamaktır. Dolayısıyla, farklı görevlere odaklanmış bulunan istihbarat unsur ve aktörlerini, amaca uygun bir biçimde ortak vizyon ve anlayışlar çerçevesinde eşgüdümlü çalışmasını sağlamak üzere yönlendirebilmek, stratejik istihbaratın esas amaçlarından birisidir. Bu bağlamda bireyler, gruplar, her türlü ilgili kurum ve kuruluşlar arasında stratejik ortaklıklar geliştirmek gibi hususlar özellikle önemlidir.

Yukarıda belirtilen nitelik, amaç ve hedeflerini de dikkate aldığımızda stratejik istihbarat, entelektüel bir faaliyet olup, başarısı entelektüel beceriye bağlı olmaktadır. Stratejik istihbarat analizlerinde

bulunan kişilerin, hızlı okuma ve anlama kabiliyetinin ileri düzeyde olması, kritik gelişmeleri algılayabilmesi, anlam ifade eden yeni trendleri tanımlayabilmesi ve olayları yönlendiren faktörlere ilişkin kavramsal modeller oluşturabilmesi önemlidir (Selth ve Wesley, 2011:2)

Stratejik istihbarat çalışmaları, açık düşünceli, önyargısız ve sorgulayıcı bir karaktere sahip olmalıdır. CIA'in eski yöneticilerinden birisi olan Richard Heuer'in (Heuer, 1999:65) "Zihinler paraşüt gibidir; sadece açık olduklarında işe yararlar" sözü bu hususa işaret eden kayda değer bir örnektir.

Kısaca, stratejik istihbaratın amacı sadece mücadele edilen hedefe yönelik değildir. Aynı zamanda mücadele edenin de kendi imkân ve yeteneklerini, zaaf ve eksiklerini mevcut ve potansiyel şartlar içerisinde değerlendirmesi ve analiz etmesi gerekir. Stratejik istihbarat analizleri genellikle askeri, biyografik, ekonomik, bilim ve teknoloji, ulaşım, iletişim, askeri coğrafya, siyasi ve sosyolojik alanlarda yapılır (Özdağ, 2008:149).

Stratejik istihbarat çalışmaları; belirli ülke ya da bölgeler (örn. Orta Doğu), sınır aşan suçlar gibi spesifik alanlar ya da siyaset bilimi, sosyoloji, politik psikoloji gibi özel akademik disiplinlerde uzmanlıklar gerektirebilmektedir. Dolayısıyla terörizmle ilişkili stratejik istihbarat çalışmaları, öznel nitelikteki coğrafi ve farklı disiplinlere ait bilgileri bir araya getirerek, büyük resmi ortaya çıkartabilir. Bu tür bir stratejik istihbarat çalışmasının tarih, siyaset, stratejik ortam, coğrafya, din, psikoloji, kültür, demografi ve diğer faktörlerin birbirleriyle karşılıklı etkileşimini dikkate alarak, bunların terörizm ve siyasi şiddet hareketlerinin oluşumu üzerindeki etkilerini çözümlemeye çalışması gerekir.

5. Terörle Mücadele Politika ve Uygulamalarında 'Stratejik İstihbarat'ın Önemi

Stratejik istihbaratın tanım ve niteliğine ilişkin olarak söylediklerimizin ışığında terörle mücadele bağlamında stratejik istihbaratın temel amacının, terör örgüt ve hareketleriyle ulusal ve uluslararası düzeyde etkili mücadele politika ve yöntemleri geliştirmeyi amaçladığını söylemek mümkündür. Bu çerçevede stratejik istihbarat, terörizmle mü-

cadelede gerekli strateji ve politikaları belirlemek amacıyla karar alıcıların ve uygulayıcıların mümkün olan en doğru kararları verebilmelerini sağlamak için üretilen ve terör örgütlerinin imkân ve yetenekleri ile güçlü, zayıf ve hassas yanlarını, hedeflerini, politika ve stratejilerini tespit edip, değerlendiren bir istihbarat alanıdır.

Terörizmle mücadele bağlamında stratejik istihbarat, bazı yazarlarca (örn. bkz. Köseli, 2009:59) terör örgütlerinin organizasyonel yapıları, amaçları, hareket tarzları, kaynakları, silah ve patlayıcıları, dış kontaklarıyla ilgili bilgilerin ele geçirilmesi olarak da ifade edilmektedir. Bu konular, terörizmle mücadelenin bir anlamda orta ve uzun vadeli stratejik hedef ve boyutlarını ihtiva etmektedir.

Stratejistler açısından terörizm, yeni bir problem olmamakla birlikte, modern terörizmin son 20-30 yılda yeni bir ivme kazanması neticesinde çok daha kompleks bir hale gelmesi ve uluslararası bir nitelik kazanmasına paralel olarak daha çok ilgi gerektiren bir öncelik kazandı. Çünkü dünyada insan hareketliliğinin artması, radikalleşme olgusu nedeniyle etnik ve dinsel sorunların kendisini şiddet yoluyla ifade etmesi, terör örgütlerinin hedef aldıkları ülkelerin dışında örgütlenme ve finans sağlama imkânlarının genişlemesi, ileri teknoloji ve iletişim imkânlarından yararlanma olanakları ve terörizme karşı uluslararası işbirliğinde yaşanan sorunlar gibi faktörlerin etkisiyle terörizm bireysel olarak ülkeler ve uluslararası sistem üzerinde etkili olmaya başlamıştı. Özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları, terörizme karşı 'topyekûn savaş' konseptini ortaya çıkardı.

Soğuk Savaş Döneminde ise terörizm, stratejik bir anlam ifade ettiği için analistlerin ilgi alanı içerisinde olmakla birlikte, bu dönemlerde cereyan eden terör hareketleri, günümüzdekilere kıyasla eylemleri daha kolay tahmin edilebilir ve daha dar çerçeve içerisinde hareket eden, nispeten küçük hacim ve kapasiteli örgütler tarafından gerçekleştiriliyordu. 1960 ve 70'li yıllarda özellikle Batı Avrupa'da Yeni Sol düşünce ve Latin Amerika'daki Maoçu gerilla hareketlerinden etkilenerek ortaya çıkan, Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), Kızıl Tugaylar, Savaşan Komünist Hücreler gibi aşırı sol terör örgütleriyle, etnik temelli IRA ve ETA gibi örgütler istihbarat dünyasının temel ilgi alanını oluşturdu. Soğuk Savaş döneminin en önemli karakteristik özelliklerinden birisi de Batı ve Doğu Bloklarında yer alan ülkelere karşı faaliyet gösteren silahlı örgütlenmelerin desteklenmesiydi. Dolayısıyla

ülkelerin istihbarat örgütlerinin ana gündemini de ‘yıkıcı’ ve dış destekli olarak nitelendirdikleri bu örgütlerle mücadele oluşturdu.

Soğuk Savaş sonrasında da terörizme verdikleri destek nedeniyle belirli ülkelerin lider profilleri, ulusal ve uluslararası siyasetleri, ekonomik yapıları, askeri kapasiteleri ve diğer stratejik boyutlarına ilişkin analitik ve stratejik çalışmalar devam etti. Çünkü ülkeler arasındaki stratejik rekabet ve jeopolitik eğilimler önemini kaybetmemiştir.

Yeni dönemde terör örgütlerinin 11 Eylül 2001 saldırılarında olduğu gibi öngörülemeyen eylem kapasiteleri, El Kaide gibi merkezi olmayan şebekeler oluşturmaları, ileri teknolojileri kullanmaları ve terör eylemlerini bir araçtan ziyade amaç haline getirmeleri gibi karakteristik özellikleri olan yeni dönemde,⁷ terörizmin bir takım özelliklerinde meydana gelen bu değişimler, bu fenomenin analizinde daha radikal yaklaşımları gerekli kılan farklı bir disiplin anlayışı zorunlu hale getirmiştir.

Devletlerin, terörizmle mücadelede izledikleri politika, istihbarat faaliyetlerinin önemi açısından iki temel parametre üzerinden şekillenmektedir:

1. Terör tehdit ve tehlikesinin teşhis edilmesi,
2. Önleyici tedbirlerin alınması

Bu iki hususun tüm boyutlarıyla değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınmasında ‘istihbarat’ temel fonksiyondur. Nitekim istihbarat, sosyal ve teknik bilimlerin birbirine eklenmediği multidisipliner bir yaklaşım modeli olarak büyük önem arz etmektedir.

‘İstihbarat’ olgusunun terörle mücadeledeki önemi; terör eylem ve faaliyetlerinin gerçekleşmeden engellenmesi ya da etkisiz hale getirilmesindeki rolü, terör olayları sonrasındaki adli soruşturmalardaki fonksiyonu ve önleyici ve koruyucu güvenlik tedbirlerine katkısı nedeniyle genel anlamda üç temel faktörden kaynaklanmaktadır.

Terör örgüt ve hareketlerinin mevcut durumları, stratejileri, hedefleri ve gelecekteki muhtemel durumları, hareket tarzları, hedeflerinin

---

⁷ Bu yeni dönem ‘Yeni Terörizm’ kavramıyla ifade edilmektedir. ‘Yeni Terörizm’ kavramı ve özellikleri konusunda detaylı bilgi için bkz. (Altuntaş, 2009:132-141).

neler olabileceği konularındaki değerlendirmeler ‘stratejik istihbarat’ niteliğindedir.

Stratejik istihbarat uygulamalarına ilişkin bazı örnekler şunlardır (Sharfman, 2004:2-3):

- (1)Çeşitli terörist gruplarının lider kadrosunun kendi aralarındaki uyumu, liderliğe bağlılık, örgüte eleman kazanımı, finansal kaynaklarının niteliği gibi içsel başarısı hakkındaki bilgiler, örgütün geleceğine ilişkin yapılacak tahminler ve terörle mücadele hedefleri açısından stratejik nitelikte bilgilerdir.
- (2)Belirli terör örgütleri arasında gerçekleştirilen işbirliği yöntemleri konusundaki bilgiler esasında stratejik önem ihtiva etmektedir. Stratejik önemin yanı sıra bu tür bilgiler, aynı zamanda taktik alanda da faydalar sağlamaktadır. Şöyle ki, bir terör örgütü hakkında sahip olunan istihbari bilgiler, diğer örgütler hakkında da taktik istihbaratın elde edilmesinde kullanılabilir.
- (3)Uluslararası terörizmi ya da kendi ülkesi aleyhine faaliyet gösteren bir terör örgütünü/örgütlerini destekleyen devletler ve bu amaca dönük faaliyetleri hakkındaki istihbarat bilgileri stratejik niteliktedir.
- (4)Belirli bir terör örgütünün liderinin ya da lider kadrosunun örgütün amaçları, hedefleri, ideolojisi ve stratejisi hakkındaki her türlü düşünceleri ve bunların analizi de stratejik istihbarat kapsamındadır.
- (5)Bir terör örgütünün militan devşirme, mali ve lojistik destek sağlama gibi hususlarda kaynaklara ulaşmada kullandıkları yöntemlere ilişkin bilgiler, stratejik istihbarat niteliğindedir. Bu tür bilgilere ulaşıldığı takdirde terör örgütlerinin bu kaynaklara ulaşmalarını engelleyici ya da en azından zorlaştırıcı politika ve uygulamalar geliştirilebilir.

Terörizmle mücadeledeki rolü ve önemi söz konusu olduğunda stratejik istihbaratın bazı karakteristik özellikleri şunlardır (Sharfman, 2004:3):

- Doğru bir stratejik istihbarat analizi, birçok durumda, aylarca veya yıllarca yarar sağlayabilir.

- Stratejik istihbaratın içeriği terörist unsurlar tarafından bilinse dahi, taktik ve operasyonel istihbarattan farklı olarak terör örgütleri, bu istihbaratı geçersiz kılmak ya da kaynaklarını bertaraf etmek hususunda kolayca hareket edemezler.
- Stratejik istihbarat, taktik ve operasyonel istihbarattan farklı olarak, belirli bir ya da birkaç kaynaktan değil; çok sayıda farklı verinin çeşitli parçalarının analizinden elde edilir.
- Stratejik istihbarat, terör örgütleri ve mensupları hakkındaki gizli bilgilerden yararlanmış olsa bile, bu istihbarat bilgileri açık kaynaklardan ve akademik çalışma, analiz ve değerlendirmelerden elde edilen bilgiler ışığında kullanılması mümkündür.

Özellikle etnik ve ideolojik temellere dayanan ve ayrıca uluslararası sistemin aktörü haline gelmiş terör hareketleriyle mücadelede stratejik istihbarat özel bir önem taşımaktadır. Bölgesel nitelikli, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik şartlardan beslenen terör hareketleriyle etkili bir mücadelenin merkezinde, o ülkenin her türlü fiziksel, siyasal, sosyolojik ve kültürel imkân ve yeteneklerinin en iyi biçimde tespit edilerek, yapılacak stratejik istihbarat analizleriyle bu imkân ve yeteneklerin seferber edilmesi gibi uygulamalar bulunmaktadır.

Bu husus özellikle terörle mücadelenin iki temel ekseninden birisi olan anti-terörizm uygulamaları açısından önem taşımaktadır. Anti-terörizm, büyük ölçüde bazı uzmanların ‘terörle mücadele’ olarak adlandırdıkları bir boyuttur ve daha ziyade ‘yumuşak güç unsurları’na dayanır ve ‘ceza adaleti sistemi’nin araçlarının kullanılmasını içerir.

Burada ‘yumuşak güç unsurları’ kavramıyla kastedilen bir ülkenin tarihi, coğrafyası, kültürel zenginliği, ekonomik gücü, sosyal dokusu, demokratik gelişmişliği, sivil toplum kuruluşlarının yaygınlığı ve etkisi, bilim ve teknoloji altyapısı ile sanat ve spor gibi sosyal hayatın entelektüel anlamda ürettiği değerler ve kamu diplomasisi uygulamalarıdır. ‘Yumuşak güç’ kavramı, diğer bir ifade ile bir ülkenin askeri gücünün dışında, ama askeri gücünü de gerektiğinde destekleyecek nitelikte, sahip olduğu her türlü imkânın yarattığı güç ivmesidir (Beşe, 2011:107).

Anti-terörizm uygulamaları, daha ziyade sorunu kısa, orta ve uzun vadeli politika araç ve uygulamalarıyla çözümlayici, ortadan kaldırıci

ve önleyici bir amaca yöneliktir. Tehdit algılaması ve tehdidin geldiği boyut, burada ana belirleyici unsur olup; terör tehlikesinin minimuma indirilebilmesi için alınabilecek her türlü aktif ya da pasif önlem ve uygulamaları içerir.

Anti-terörizm politikaları, büyük ölçüde yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirmeye yönelik stratejik istihbarat çalışmalarını gerektirir. Bunların yanı sıra terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerine yönelik önlemlerin alınması ve karşı propaganda olarak nelerin yapılabileceği konusu, özünde orta ve uzun vadeli stratejik istihbarat çalışmalarına ihtiyaç doğurur. Dolayısıyla stratejik istihbarat, akademik nitelikli bilimsel analize dayalı çalışmaları gerektiren özel bir yöntemdir. Teröristlerin ideolojileri, doktrinleri ve stratejileri hakkında yapılacak çalışmalar bu niteliktedir.

Kontr-terörizm ise, terörizmle mücadelenin diğer bir eksenidir ki uygulamalarının ekserisi ülkemizde bazı yazar ve uzmanlarca ‘teröristle mücadele’ olarak adlandırılmaktadır. Bu ise, doğrudan doğruya terörle mücadelenin güvenlik boyutudur. Amacı, terör örgütleri ve mensuplarının etkisiz hale getirilmesi, eylemlerinin önlenmesi ve faaliyetlerinin bertaraf edilmesidir ki askeri, istihbari, polisiye, hukuksal ve örgütsel uygulamaları esas alır.

Kontr-terörizm amaçlı istihbarat faaliyetleri, diğer alanlardaki istihbarata göre biraz daha farklıdır ve taktik amaçlı olduğu için kısa vadeli ve aciliyet esasına dayanır. Tamamen güvenlik amaçlıdır ve taktik esaslar çerçevesinde şekillenir. Terör eylemlerinin önlenmesi, terör örgütleri ve mensuplarının takibi, ilişki ve bağlantılarının ortaya çıkarılması, örgütün güç ve eylem kapasitesinin analiz edilmesi gibi hususlara ilişkin istihbarat çalışmaları bu amaçla yapılır.

Kısaca ifade etmek gerekirse; stratejik ve taktik istihbarat, anti-terörizm politikalarının bir parçası olarak kullanılacak yöntemler iken; taktik istihbarat ise daha ziyade kontr-terörizm uygulamalarını gerçekleştirmek amacıyla kullanılan istihbarat olarak tanımlanabilir (Köseli, 2009:60).

Sonuç

Etkin bir istihbarat faaliyeti terörizmle mücadelenin başarısına önemli katkılarda bulunacaktır. Terörizmle mücadelede istihbarat çalışmaları ‘taktik’ ve ‘stratejik’ olarak iki ayrı kategoride olmalıdır. Çünkü taktik ve stratejik istihbarat, nitelik itibarıyla uygulama alanları, yöntemleri ve sağlayacağı faydalar bakımından ayrışmaktadır.

Taktik istihbarat, spesifik ve detaylı özelliklere sahiptir; ayrıca kısa ve orta süreli operasyonel sonuç almaya yöneliktir. Buna mukabil stratejik istihbarat ise, uygunluğu ve amacı bakımından kısa ve orta vadeli operasyonel amaca yönelik olmayıp; içerik ve kapsamının geçerliliği bakımından daha uzun süreli politika ve hedefleri gerçekleştirme amacına dönüktür. Yıllarla ifade edilebilecek bir geçerlilikte üretildiği için stratejik istihbarat, daha uzun vadeli planlamaları gerektiren ve sonuçları daha uzun bir zaman diliminde alınabilecek türden her türlü kaynakların dağıtımını, siyasal tedbirler, yatırımların planlanması gibi karar alma süreçlerini desteklemek amacıyla üretilir ve kullanılır.

Günümüzde ülkelerin yaşamış oldukları terörle mücadele tecrübeleri, özellikle uzun soluklu ve derin tarihsel ve toplumsal nedenlerden kaynaklanan terör hareketleriyle mücadelede taktik istihbaratın yanı sıra, stratejik istihbarat çalışmalarına da ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Fakat stratejik istihbaratın üretilme yöntem ve süreci taktik istihbarat uygulamalarından farklı olduğu gibi, sonuçlarının alınması ve fonksiyonlarının kamuoyunda algılanması da farklı olmaktadır.

Özellikle terörizm gibi, ortaya çıkış nedenleri ve beslendiği kaynaklar, amaçları, başvurduğu yöntemler, örgütlenme yapısı ve eylemlerinin niteliği itibarıyla coğrafya, ideoloji, din, sosyo-politik ve sosyo-ekonomik yapı gibi birçok faktöre bağlı çok boyutlu bir olguyla mücadele söz konusu olduğunda stratejik istihbarat, adeta akademik nitelikte bir bilimsel faaliyet haline dönüşmektedir. Bu sürecin, yani stratejik istihbarat üretme sürecinin sağlıklı işleyebilmesi, taktik istihbarat üreticilerinden farklı niteliklerde insan ve mali kaynakların bu amaca yönelik olarak ayrı bir biçimde tahsis edilmesine bağlıdır.

Türkiye’nin 25 yıldan fazla bir zamandan bu yana karşı karşıya kaldığı terörizm problemiyle mücadele açısından konuya baktığımızda

da, ‘stratejik istihbarat’ çalışmalarının sorunun çözümünde ne kadar önemli olduğu ve süreçte eksik kaldığını görmek mümkündür.

Türkiye’yi meşgul eden PKK terörüne kaynaklık eden dış destek, tarihsel ve kültürel nedenler, bölgenin sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapısı, göç sorunu, etnik ve demografik özellikler, coğrafi yapı vb hususlar; yine ülkenin tüm maddi ve manevi güç unsurlarıyla ya da daha güncel bir ifadeyle bütün ‘sert’ ve ‘yumuşak’ güç araçlarıyla paralel bir şekilde bu tehdide karşı analiz edilmeyi gerektirmektedir.

Dolayısıyla, PKK terörüne karşı geliştirilecek bir mücadele strateji ve politikası için yapılacak stratejik analizler için bölgeye ilişkin konularda stratejik nitelikli değerlendirilme çalışmalarının yapılması gerekir.

Bölgenin jeostratejik önemi, örneğin enerji ve su kaynaklarına olan yakınlığı, bölgedeki jeopolitik yapılanma, tarihî ve kültürel unsurlar, bölgenin dinsel, etnik ve demografik yapısı, sosyolojik ve psikolojik yapısı, ahlaki değerleri, aile yapıları, feodal unsurlar, ağalık, dini yaşam, tarikatların etkisi, nitelikleri ve yapılanması, sosyal kurumların yapısı ve fonksiyonları, bölgede stratejik çıkarları olan ülkelerin konumu, küresel sermaye hareketleri, uyuşturucu ekonomisi ve trafiği, karapara rotaları, silâh ticareti, küresel güçlerin tarihten gelen ve bugünü etkileyen faaliyet, ilgi ve rekabet alanları, yabancı istihbarat teşkilatlarının hedefleri ve yöntemleri, terör örgütlerinin yapıları, amaçları gibi konularda yapılacak çalışmalar stratejik istihbarat niteliğinde olmalıdır.

Kaynakça

Akad, Mehmet Tanju, (2011), *Modern Savaşın Temel Kavramları*, İstanbul: Kitap Yayınevi.

Altuntaş, Ekin Oyan, (2009), *Terörizme Karşı Savaş Stratejisi*, Ankara, İmge Kitabevi.

Akdoğan, A. Argun, (2007), “İşletmeden Devşirerek Değiştirmek: Türk Kamu Yönetiminde Stratejik Planlama ve Performans Yönetimi”, Ş. Aksoy - Y. Üstüner, (Der.), *Kamu Yönetimi Yöntem ve Sorunlar*, Ankara: Nobel Yayınları.

- Baird, Zoe and Barksdale, James, (2006), *Mobilizing Information to Prevent Terrorism: Accelerating Development of a Trusted Information Sharing Environment*, Third Report of the Markle Foundation Task Force, New York, [online kaynak] <http://www.policyarchive.org/handle/10207/bitstreams/15550.pdf> (13.8.2011 tarihinde erişilmiştir).
- Beşe, Ertan, (2011), “Kamu Diplomasisi Kavramı ve Uygulama Alanları”, *Stratejik Düşünce*, Yıl: 2, Sayı: 16, ss.106-109.
- CIA, (2011a), “A Look Back ... Sherman Kent: The Father of Intelligence”, CIA Resmi Web Sitesi, [online kaynak] <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2010-featured-story-archive/sherman-kent-the-father-of-intelligence.html> (15.9.2011 tarihinde erişilmiştir).
- CIA, (2011b), CIA Resmi Web Sitesi, [online kaynak] <https://www.cia.gov/library/kent-center-occasional-papers/index.html> (15.7.2011 tarihinde erişilmiştir).
- Davis, Jack, (2002), “Sherman Kent and the Profession of Intelligence Analysis”, The Sherman Kent Center for Intelligence Analysis, Occasional Papers: Volume 1, Number 5, CIA Resmi Web Sitesi, [online kaynak] <https://www.cia.gov/library/kent-center-occasional-papers/vol1no5.htm> (17.9.2011 tarihinde erişilmiştir).
- Davis, Jack, (2003), “Sherman Kent’s Final Thoughts on Analyst-Policymaker Relations”, The Sherman Kent Center for Intelligence Analysis, Occasional Papers: Volume 2, Number 3, pp. 1-12, CIA Resmi Web Sitesi, [online kaynak] <https://www.cia.gov/library/kent-center-occasional-papers/pdf/OPV2No3.pdf> (17.9.2011 tarihinde erişilmiştir).
- Dujmovic, Nicholas, (2005), “Building an “Intelligence Literature: Fifty Years of Studies in Intelligence”, *Studies in Intelligence*, Vol. 49, No. 4, pp. 1- 14, *CIA Resmi Web Sitesi*, [online kaynak] https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol49no4/studies49_04.pdf (17.9.2011 tarihinde erişilmiştir).

- Ford, Harold P., (1980), "A Tribute to Sherman Kent", *Studies in Intelligence* 24/2 (Summer 1980), *CIA Resmi Web Sitesi*, [online kaynak] <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/books-and-monographs/sherman-kent-and-the-board-of-national-estimates-collected-essays/1tribute.html> (15.9.2011 tarihinde erişilmiştir).
- Harmankaya, Ali Haydar, (2011), "Milli İstihbarat Teşkilatı'nda Köklü Dönüşüm", Ankara: Ekopolitik Gündem, [online kaynak], http://www.ekopolitikgundem.org/kategori_yazi.asp?DSayi=6&KaID=10&YaziID=98&islem=detay (05.9.2011 tarihinde erişilmiştir).
- Hedley, John H., (2008), "The Evolution of Intelligence Analysis", (Eds) George, Roger Z., Bruce, James B., *Analyzing Intelligence: Origins, Obstacles and Innovations*, Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Herman, Michael, (1999), *Intelligence Power in Peace and War*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Heuer, Richards J., (1999), *Psychology of Intelligence Analysis*, Washington DC: Centre for the Study of Intelligence, Central Intelligence Agency.
- Kent, Sherman, (2003), *Stratejik İstihbarat*, Ankara: ASAM Yayınları.
- Köseli, Mutlu, (2009), "Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü", *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 11, S. 2, ss.51-72.
- Köseli, Mutlu, (2011), *İstihbarat*, Ankara: Adalet Yayınevi
- Milli İstihbarat Teşkilatı, (2011), MİT Resmi Web Sitesi, [online kaynak] <http://www.mit.gov.tr/t-sib.html> (31.7.2011 tarihinde erişilmiştir).
- Milli Güvenlik Kurulu (MGK), (2011), MGK Resmi Web Sitesi, [online kaynak] http://www.mgk.gov.tr/Turkce/sss.html#soru_10 (09.9.2011 tarihinde erişilmiştir).
- McDowell, Don, (2009), *Strategic Intelligence: A Handbook For Practitioners, Managers and Users*, Revised Edition, Lanham, Maryland: The Scarecrow Press.

- Oleson, Peter C., (2009), *Book Review: Strategic Intelligence: A Handbook For Practitioners, Managers and Users*, The Scarecrow Press, Revised Edition, (Don McDowell) Lanham, MD, in *Studies in Intelligence*, Vol.53, No.3. pp.27-29.
- Özdağ, Ümit, (2008), *İstihbarat Teorisi*, Ankara: Kripto Kitaplar.
- Selth, Andrew and Wesley, Michael, (2011),“‘The Complete Analyst’: Contemplating Strategic Intelligence in An Age of International Terrorism”, <http://www.ceps.edu.au/files/Andrew%20Selth's%20paper.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.8.2011).
- Sharfman, Peter, (2004), “Information Sharing in Support of Strategic Intelligence”, International Conference on Countering Modern Terrorism: History, Current Issues and Future Threats, 16-17 December 2004, Berlin, pp. 2-3, [online kaynak] http://www.mitre.org/work/tech_papers/tech_papers_04/04_1220/04_1220.pdf (13.8.2011 tarihinde erişilmiştir).
- Türk Dil Kurumu (TDK), (2011), TDK Resmi Web Sitesi, [online kaynak] <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (28.5.2011 tarihinde erişilmiştir).

